

MUTLULUK MUTSUZLUKLA SAVAŞMAKTIR

Güncel Önkal

(MAVİ YEŞİL Dergisi, Sayı:51, Mayıs-Haziran 2008, ss.7-8.)

Alman Filozof Arthur Schopenhauer'in (1788-1860) bu tanımını duyduğumuzda birden benimseyemeyebiliriz. Felsefe tarihinde pek çok mutluluk tanımı yapılmıştır. Kimi filozof mutluluğu *doğal insanlık* durumundan çıkmamakla, kimisi *altın orta* dediği ölçülülük erdeminde, kimisi ise bilgelikte başka deyişle *bilerek eylemekte* aramıştır. Aslında mutluluk günün şartları değiştikçe değişen dinamik bir duygu durumudur: Mutluluk savaşıdır!

Günümüz şartları içerisinde savaşımadan, mücadele etmeden elimize kuş gibi konacak bir mutluluk olması pek mümkün gözüküyor. Ağır çalışma şartları, ekonomik-sosyal kaygılar, kültürel yaşam alanındaki yoksunluklar ve böylece rutinleşen gündelik hayatımız mutluluk üzerine daha az düşünmemize yol açıyor. Mutluluk üzerine düşünmeyenler, bilmemenin rahatlığı içinde mutlu mutlu (!) salınıyorlar. Kimileri de TV programlarında dertlerine derman arıyorlar yüce medyatik mutluluk otoritelerinden. Oysa felsefe bize buyurur ki, mutluluk yalancı otoritelerde değil insanın kendi aklından ve kendi olma durumunda aranmalıdır.

Mutlu olabilmeyi kim istemez? Mutluluk da öyle soyut ve deşışkendir ki insan ne istediğini de bilemeyebilir. Ama karşıtını bilebiliyoruz: Mutsuzluk. O halde mutluluk mutsuz olduğumuz durumlardan kurtulabildiğimiz anların toplamıdır. Bizi mutsuz eden, yaşam enerjimizi, günlük yaşam kalitemizi düşüren düşüncelerden, temelsiz uçuk sezgilerimizden, sapınlık takıntılardan, topal ilişkilerden el ayak çekmektir mutluluk. Hele ki mutsuzluğunuzu kendiniz değil bir başkası dikte ediyorsa ona da başkaldırma cesaretidir. Mutsuzluk ile savaşmak cesaret ister. Kendimizde bu cesareti bulamadığımızda mutluluk oyunları oynarız hem kendimize hem karşıımızdakilere.

Schopenhauer, insan yaşamında aşkın, özgürlüğün ve mutluluğun öyle kolay kolay elde edilebilecek olgular olmadığını göstermek istemiştir. Bıkkınlık ve acı her yerdedir. İnsan ise daha iyiyi ve mutluluğu talep eden varlıktır. İnsanın aşk yaşamında, özgür olma arzusunda ve mutluluk hayallerinde talepleri akli tarafından şekillendirilir. Ancak insanı insan yapan akli herşeye kâdir değildir. İnsan metafizik âlemden, kendisini aşan, iradesinin yetişmediği ve işlev göremediği bir gücün karşısında savaş vermektedir. Bu yüksek irade insanın yaşamını şekillendirirken aslında insanoğlu da yapıp etmeleri ile bu iradenin ne olduğunu ortaya koymaktadır. Daha açık ifade etmek istersek, örneğin, mutlu olmak isteyen bir birey ne kadar

kendisini mutlu olacağım diye parçalasa salt bir mutluluğu yakalayamayacaktır. Evren bütünüyle bir çekişme alanıdır. Mutluluk da bu anlamda savaşmadan, uğruna mücadele vermeden, belki de emek harcamadan sağlanabilecek basit bir ihtiyaç değildir.

İnsanın çelişkiler varlığı olması söz konusudur. Düşününüz ki, bizler birey olarak pek çok durumdan mutsuz oluruz. Elimizdeki fırsatların çoğunu değerlendirmekten çekiniriz. Yaz gelse kışı, kış gelse yazı özleriz. Çok yediğimizde de aç kaldığımızda da şikayet ederiz. Yaşamımızı sorguladığımızda yıllar geçtikçe hüzünleniriz; ne acıdır ki yapmak istediklerimizin çoğunu ertelediğimiz farkına varırız. Karşımızdakini doğru anlamamaktan, anlayamamaktan dem vururuz.

Buraya kadar söylediklerimizi maddelersek karşımıza şunlar çıkıyor:

- Mutluluk durağan değildir.
- Mutluluk gelip bizi bulmaz; biz onu ararız ama bulamayabiliriz, hatta bulup bulamadığımızı anlayamayabiliriz.
- Mutluluğun tek bir tanımından, tek tipinden, ortak duyusundan söz edemeyiz.
- Mutluluk çelişkiler içerisinde kıvrılır, kendisini ulaşılmaz kılar.

Mutluluk uğruna mutsuzlukla savaşmamız için bizi asıl anlamda mutsuz eden olgu ve/veya değer durumlarını sağlıklı biçimde saptamamız gerekir. Doğru tahliller içerisinde özeleştiri cesaretini barındırmalıdır. Sokrates'in ünlü sözü "kendini bil" bu bağlamda olmazsa olmaz altın kural olarak karşımıza çıkıyor. Kendini bilen insanların da kendi durumlarından mutlu olmadığını hatırlamaya getirirsek, anlaşılan o ki mutlu olmak için mutsuzlukla savaşmak dışında bir yol görünmüyor.

Mutluluğun bir savaş olduğunu başka bir argüman üzerinden de sizlere göstermeye çalışayım: Eğer biz mutlu varlıklar olsaydık mutluluğun ne olduğu üzerine yazılanlar bu kadar fazla satmazdı, kendilerini mutluluk otoritesi olarak ilan ederler bizler üzerinden bu kadar prim yapmazdı, komedi filmleri bu kadar sevilmezdi. Mutluluk hep aranır, ama bulunamaz. Bunu baştan kabul etmek, kendi dışımızda otorite olmadığını ilke edinmek bize mutluluk satanların pek hoşuna gitmeyecektir. Mutluluk tanımı başkası tarafından yapılırsa mutsuzluk getirir. "Çözüm içinizde" demek istemiyorum; lakin bu da insanı uçsuz bucaksız bir maceranın ortasına atan sorumsuz bir ifadedir. Çözüm içimizde olduğu kadar dışımızda olanları da doğru algılamak, tanımlamak, anlamak ve benzer biçimde açıklayan filozoflardan haberdar olmakta yatmaktadır.

Başkalarının düşüncelerini okumayan, anlamaya çalışmayan bireylerin ufuk çizgileri kendi doğrularında biter. Nitekim doğruluğun tanımı da mutluluk reçeteleri kadar kaypaktır.

Doğrularımızın doğru olmadığını anladığımızda yaşayabileceğimiz mutsuzluk mutluluk getirebilir.

Son olarak, mutluluğun umutla olan bağlantısı üzerinde durmak gerekiyor kanımca. Umutlarımız duygusal yönümüzün ürünüdür. Duygusal yönümüz üretmekten çok tüketen yönümüzdür. Bu tüketim tarzı aklın sorgulamalarla tüketmesine benzemez. Ben doğru ve yanlışlarımın hesabını kendime verirken varoluşsal bir tüketim yaşayabilirim. Oysa duygusal olarak tüketmeye başladığımda sadece kendimi değil, bana bağlı ve benden beslenen her bireyin ümidini tüketebilirim. Böylelikle mutsuzluk yaratırım. Duygusal mutluluklar akli mutsuzluklardan daha tehlikelidir. Duygusal mutluluklar çabuk tükenir. Durumlara bağlıdır. Beklenmedik olaylar karşısında bocalarlar. Yazımızın başlığını ve ana temasını oluşturan mutluluk savaşı duygusal değil akli (rasyonel) bir savaştır. Durumların üstüne çıkabilmek, olaylar altında ezilmeden dik durabilmektir.

Yaşam dediğimiz sırtımızdaki yük aslında kaldıramayacağımızdan ağır değildir. Yaşamı mutsuzlukla savaş olarak görmek acı verici bir kabullenıştır kuşkusuz. Schopenhauer'in buradaki kötümserliği yerindedir ve metafizik bir sonuçtur. Ancak yaşamın karmaşıklaştıkça insanın savaşının büyümesi de Schopenhauer'in öngöremediği bir sonuçtur. Onun önemle altını çizdiği evrensel irade bu noktada tükenmiştir. Günümüz açısından hiçbir yararlı açılım sağlayamaz. Hepimiz aslında mutsuz doğduk ve mutluluğu adım adım kazanıyoruz. Çağımızın olayları ve sorunları karşısında kişisel seçimlerimiz ile belirlediğimiz yaşam tarzlarımız hep mutlu, hep mutsuz, ya da dengeli olmak zorunda değildir. Böylesine bir kabulleniş bize sınırsız özgürlük, davranışlarımızda özgüven, yüksek moral verir. Yine bir felsefeci dostumun kendisine parola edindiği Stoacı deyişte olduğu gibi: "Olguda değer yoktur!"

Yaşamlarımız mücadelelerimizin toplamıdır. En büyük mücadelemiz mutsuzluktan kaçınmak olsun. Ümitlerimiz yaşamımızdan büyük olmasın. Mutsuzluklar mutluluğumuzun önüne geçmesin.